

eadem illa atomorum, in quo etiam Democritus haeret turbulenta concursio, hunc mundi ornatum efficere non poterit » (1).

Arg. 3.um Uti a nobis alibi probatum est, omne agens naturale operatur propter finem. Iam vero agere constanter propter determinatum finem e regione opponitur temerario et fortuito motui atomorum, nam fortuna amica varietati constantiam respuit. Ergo positio Democriti et Epicuri inter inanes fabulas amandanda est. Praesertim si quaeremus ab Epicuro et etiam a recentibus transformismi adstipulatoribus, qui in suis doctrinis Epicuro operam dedere, si quaeremus, inquam, quo pacto ex temerario hoc concursu fierent plantae, animalia, et homo. Unde Lactantius postquam hoc argumentum contra Atomistas eleganter explanaverit, concludit, inquires: « Nonne prodigio simile est aut natum esse hominem, qui haec diceret, aut exstitisse qui crederet? » (2).

Prob. 2.^a pars. Mundi materia est ens contingens et finitum. Atqui tale ens a se exstare nequit, sed necessario expostulat ut ab alio producat. Ergo mundus non potest produci ex materia infecta et increata. Accedit 1) quod materia infecta et improducta esset independens in essendo a qualibet causa efficiente. Porro ens independens ab agente in essendo nequit subiici operationi alicuius causae ad hoc ut formam accipiat, in ordinem exigatur, et dirigatur ad finem. Ergo vel materia infecta remanebit semper in eodem statu, vel dicenda est existentiam recepisse ab aliqua causa efficiente. Accedit 2) quod motus ille inordinatus, quo materia ab aeternitate fingitur agitata a Platone, vel asseritur profectus ab ipsa materia, vel causatus ab alio. Si admittitur causatus ab alio, evanescit commentum Platonis. Si adstruitur profectus ab ipsa materia, tunc ille motus inordinatus erit naturalis materiae, quia ortus ex ipsa eius natura; ideoque esset contra naturam materiae ab alio moveri motu ordinato (3).

Arg. 2.um quod allatum fuit a Gerdilio et desumptum ex duobus his principiis. 1) Materia per se indifferens est ad motum et ad quietem, idest non habet in se principium quod sui motus. 2) Materia existere nequit sine actuali determinatione ad motum vel ad quietem. His positis, sic concluditur ratio. Si materia non esset producta ab alio, in ea solummodo reperiri possent proprietates a sua natura dimanantes, minime vero illae, quae a sua natura non profluunt; nam quod necessario et a se exstat, minime privari potest naturalibus proprietatibus, neque donari contrariis. Iam vero ex primo principio materia est indeterminata ad motum et ad quietem; ex secundo indeterminatio haec in ea locum habere non potest. Ergo ma-

(1) *De finibus*, lib. I, cap. VI.

(2) LACTANT. *De ira Dei*, cap. X.

(3) Cf. ARIST. *De coelo et mundo*, lib. III, cap. IV.

teria infecta si ponitur, oppositas et sibi invicem repugnantes proprietates possidere dicenda est. Hoc argumentum eo recidit ut dicatur: Materia sive ad motum sive ad quietem debet determinari ab agente extrinseco, cum non possit neque seipsam movere neque per seipsam quiescere. Atqui materia infecta et ex se existens nequit determinari ab agente extrinseco. Ergo materia infecta repugnat.

ARTICULUS II.

DE POTENTIA OPERATIVA DEI (I).

RATIO QUAESTIONIS ASSIGNATUR. Cum ortus et productio mundi explicari non possit per causas particulares et finitae virtutis, quae cum agant per informationem et veri nominis mutationem, semper praesupponunt suae operationi aliquod praeexistens subiectum, quod ab ipsis transmutatur; ad rerum originem rite explicandam necesse est recurrere ad causam primam et universalem totius entis, quae in agendo independens est omnino a qualibet re sibi extranea; et haec causa dicitur Deus. Prima ergo causa, quae rebus omnibus a se diversis communicat esse secundum totam substantiam, ideoque producit ens in quantum est ens, operatur per intellectum adiecta voluntate et potentia, quia in eius operatione intellectus est dirigens, voluntas est imperans, potentia est exsequens. Quare ad eius propriam actionem rerum productricem rite explicandam, aliquid dicendum venit de sua potentia, seu virtute operativa, cum iam a nobis satis dictum sit de intellectu et voluntate.

Quid potentia? Potentia prout hic sumitur pro virtute activa seu operativa, definitur a S. Thoma: *Principium agendi in aliud*: et denominatur ab actu secundo, qui est operatio seu actio. Porro si potentia identificatur cum actione, a qua distinguitur solum secundum rationem intelligibilem et modum significandi, tunc potentia licet significetur per modum principii operationis; nihilominus in re non est principium nisi effectus, cum nihil possit esse principium suipsius. Haec potentia, quae non agit per operationem a se realiter distinctam, sed est ipsa sua operatio, cum sit mere activa et actus purus, est in agendo omnino independens, ideoque non eget aliquo subiecto praesupposito, ad hoc ut sit alteri principium essendi; et consequenter non importat realem relationem ad rem factam, sed solum relationem rationis. Et ea de re huiusmodi potentia invenitur solummodo in

(1) De hac re pertractat S. THOMAS, I p. q. 25; *QQ. DD. De pot.* q. 1 *Contra gent.* lib. II, cap. VII et seq.

Deo, qui ut principium totius entis participati tum in essendo, tum in operando, est omnino independens a qualibet re sibi extranea.

Quod si operativa potentia et virtus agendi realiter distinguitur a sua actione, quae ad ipsam comparatur ut forma, perfectio, et actus; tunc huiusmodi potentia non solum significatur ut principium operationis, sed ita est realiter; ideoque eius actio est limitatae perfectionis et dependens ab aliquo sibi extraneo; et consequenter haec potentia non potest agere nisi circa aliquod subiectum praesuppositum, illud transmutando, et dicitur relative ad aliud per veram et realem relationem. Huiusmodi potentia invenitur in causis particularibus seu in substantiis finitis, in quibus virtus agendi non est mere activa, sed agendo semper aliquid patitur. Cum ergo Philosophus definivit potentiam operativam: *Principium transmutandi aliud in quantum est aliud*, evidenter definivit potentiam activam prout est in creaturis, et non prout est in Deo; unde potentia sic declarata non potest praedicari de Deo. Quare si potentia praedicatur communiter de Deo et de creaturis, debet dici cum S. Thoma: Principium agendi in aliud; quia sic non determinatur modus actionis, idest utrum agat transmutando vel secus. His ita notatis, inquirendum est, utrum et cuiusmodi potentia sit in Deo. Problemati satisfaciemus sequenti propositione.

PROPOSITIO.

In Deo admittenda est potentia, quae identificatur cum sua essentia, ideoque infinite perfecta. Unde Deus iure dicitur omnipotens.

Prob. 1.^a pars, nimirum quod in Deo sit potentia. Potentia activa est principium agendi in aliud in quantum est aliud. Atqui maxime convenit Deo esse aliis principium essendi. Ergo in Deo datur potentia. Ad declarationem propositionis minoris, notandum est, virtutem activam pertinere ad perfectionem cuiuslibet rei, quia unumquodque agit secundum quod est in actu et est perfectum, et eo perfectius operatur, quo perfectius secundum naturam est actu; quia operatio sequitur esse, uti patet in agentibus finitis. Iam vero Deus est maxime in actu, cum sit actus purissimus. Ergo maxime competit Deo esse aliis principium essendi, cum nulla perfectio possit esse in rebus, quae non inveniatur in Deo modo praestantiori. Paucis: Posse agere in aliud est perfectio simpliciter simplex in rebus. Sed omnes huiusmodi perfectiones sunt in Deo secundum propriam nominis rationem. Ergo in Deo est potentia agendi (1).

(1) Cf. S. THOM. *Contra gent.* lib. II, cap. VII.

Confir. ex eo quod Deus de facto est agens et primum movens immobile. Sed omne quod agit et movet, potens est agere. Ergo in Deo est potentia activa. Audi S. Thomam: «Sicut nihil patitur nisi ratione potentiae passivae, ita nihil agit nisi ratione actus primi, qui est forma... Deo autem convenit esse actum purum et primum; unde ipsi convenit maxime agere et suam similitudinem in alia diffundere, et ideo ei maxime convenit potentia activa; nam potentia activa dicitur secundum quod est principium actionis» (1).

Prob. 2.^a pars, nempe potentiam activam Dei identificari cum sua essentia. Etenim virtus activa agentis est quaedam perfectio. Atqui in Deo omnes perfectiones identificantur cum sua essentia. Ergo Dei potentia non differt quoad rem ab eius essentia. Haec argumentandi ratio, quae per se evidens est, roborari confirmarique potest ex eo quod si Dei potentia realiter differret ab eius essentia, compararetur ad divinam substantiam tamquam accidens positum in genere qualitatis ad subiectum, quod ab ipso perficitur et actuatur. Sed in Dei essentia, quae identificatur cum suo purissimo essendi actu, nullum datur accidens, quod ipsi afferat esse quoddam secundum. Ergo in Deo potentia est sua essentia; et sic Deus sicut dicitur ens per essentiam, intelligens per essentiam, et volens per essentiam; ita dicitur etiam potens et agens per essentiam, quia illa eadem potentia, quae identificatur cum sua essentia, identificatur etiam cum sua actione, quae est ipsum esse Dei. Unde, sicut paulo ante notavimus, potentia in Deo non dicitur, neque est principium actionis, sed principium rei ab ipsa productae. Quod ita accurate notatum fuit a S. Thoma: «Quia nihil est suipsius principium, cum divina actio non sit aliud quam eius potentia, manifestum est ex praedictis, quod potentia non dicitur in Deo sicut principium actionis, sed sicut principium facti. Et quia potentia respectum ad alterum importat in ratione principii (est enim potentia activa principium agendi in aliud, ut per Philosophum, *Metaph.* lib. V, text 17, patet), manifestum est ex praedictis, quod potentia dicitur in Deo per respectum ad facta, secundum rei veritatem, non per respectum ad actionem, nisi secundum modum intelligendi, prout intellectus noster diversis conceptionibus utrumque considerat, divinam scilicet potentiam et eius actionem» (2).

Prob. 3.^a pars, idest quod Dei potentia sit infinita. In Deo potentia identificatur cum essentia, quae est actus purissimus in nullo subiecto receptus. Atqui actus purissimus in nullo subiecto receptus respuit a se omnes limites, ideoque est simpliciter infinitus. Ergo potentia Dei est simpliciter infinita. Vel paulo secus ratio sic proponi potest. Potentia activa commensuratur perfectioni actus essendi,

(1) QQ. DD. *De pot.* q. 1, a. 1.

(2) *Contra gent.* lib. II, cap. X.

quia unumquodque agit secundum quod est actu. Iam vero actus essendi in Deo est infinitus. Ergo divina potentia est infinita. Haec argumentandi ratio sic proponitur a S. Thoma: « Secundum hoc potentia activa invenitur in Deo, secundum quod ipse actu est. Esse autem eius est infinitum, in quantum non est limitatum per aliquod recipiens. Unde necesse est, quod activa potentia Dei sit infinita. In omnibus enim agentibus hoc invenitur, quod quanto aliquod agens perfectius habet formam qua agit, tanto est maior eius potentia in agendo... Unde cum ipsa essentia divina per quam Deus agit sit infinita, sequitur quod eius potentia sit infinita » (1).

Verum enim quamvis potentia habeat infinitatem ex essentia, tamen ex hoc ipso quod comparatur ad ea quorum est principium, recipit quemdam modum infinitatis, quem essentia non habet. Siquidem comparari potest tum ad multitudinem factorum, tum ad intensitatem operationis, prout operatio terminatur ad aliquid magis vel minus perfectum. Utroque hoc modo divina potentia est infinita, non quod producat multitudinem actu infinitam, neque aliquid infinite perfectum, quod est contra rationem rei factae; sed quia, uti scite notat Aquinas, « Nunquam tot effectus facit, quin plures facere possit, nec unquam ita intense operatur, quin intensius operari possit. Intensio autem in operatione divina non est attendenda secundum quod operatio est in operante, quia sic semper est infinita, cum operatio sit divina essentia; sed attendenda est secundum quod attingit effectum. Sic enim a Deo moventur quaedam efficacius, quaedam minus efficaciter » (2).

Ex dictis eruitur evidenter id quod ultimo loco proposuimus, videlicet Deum iure meritoque dici omnipotentem. Si enim potentia Dei, quae infinita est, nullis circumscriptur limitibus, et ad omnia se extendit, rite concluditur, Deum esse omnipotentem, quia omnipotens dicitur qui potest omnia facere. Licet hoc facile admittatur ab omnibus; nihilominus rationem omnipotentiae assignare, videtur difficile; nam, uti observat S. Thomas, potest esse dubium, quid comprehendatur sub ista distributione, cum dicitur, *omnia posse Deum*. Ad huiusmodi dubium enodandum, affirmamus, Deum dici omnipotentem eo quod efficere potest omnia quae sunt absolute possibilis, nempe quae non implicent contradictionem, et consequenter participare possunt rationem entis. Haec possibilitas absoluta, quae dicitur ex habitudine terminorum, uti vidimus, formaliter dependet a divino intellectu et praesupponitur Dei potentiae. Unde recte notificatur divina omnipotentia per hoc, quod possit facere omnia possibilis; quia ab ipsa tunc solum excluduntur absolute impossibilis, quae cum contradictionem implicent, non habent rationem factibilis et consequenter non

(1) I p. q. 25, a. 2.

(2) QQ. DD. De pot. q. 1, a. 2.

subduntur divinae omnipotentiae. Unde accuratius dicitur, quod ea non possunt fieri, quam quod Deus non possit ea facere (1).

SCHOLION. Potentia Dei confertur cum potentia creaturae. Intellectus noster ex perfectionibus, quae sunt in creaturis visibilibus ascendit ad invisibiles Dei perfectiones cognoscendas, et nititur Deum exprimere ut aliquid perfectissimum. Sed cum in creaturis nihil invenire possit, quod sit summe perfectum, omnique imperfectione careat, inde est quod ex diversis perfectionibus, quas reperit in creaturis, Deum designare nititur, licet cuilibet illarum perfectionum aliquid desit. Unde quidquid alicui istarum perfectionum adiungitur imperfectionis, totum a Deo removetur. Sic per potentiam activam et operativam, quae est in creaturis, progreditur ad Dei infinitam potentiam quadantenus cognoscendam, removendo ab ipsa omnes imperfectiones et limites, quibus constringitur virtus activa creaturarum.

Quare 1) potentia activa creaturae est qualitas et forma accidentaliter distincta ab eius substantia, et cum haec virtus operativa non semper actu operetur, consequenter potentia in creaturis dicenda est realiter differre ab eius actione; hinc in creaturis essentia, virtus operativa, et actio sunt inter se realiter distincta. Contra in Deo virtus operativa et actio identificantur cum ipsa divina essentia nullamque compositionem cum ipsa faciunt, et ideo Deus per ipsam suam essentiam operatur et est potens operari.

2) Cum unumquodque agens agat sibi simile, potentiae activae creaturarum illud correspondet ut proprium obiectum, quod est possibile secundum rationem illius actus in quo fundatur potentia creaturae; et cum actus ille sit finitus et determinatus ad aliquam entis speciem, inde est ut potentia sit finita et coarctata. Contra esse divinum, super quod fundatur ratio divinae potentiae, est esse infinitum, non limitatum ad aliquod genus entis, sed in se complectens totius esse perfectionem; consequenter quidquid habet vel habere potest rationem entis continetur sub obiecto illius potentiae.

3) Cum actio in creatura sit realiter distincta ab essentia et a potentia a qua dimanat, consequenter virtus activa creaturarum est principium actionis, quae transit in aliquod subiectum, quod immutat et actuatur; ideoque actio creaturae, quae est formaliter transiens, fundat realem relationem, quae intercedit inter agens et patiens, seu inter causam et effectum. Contra in Deo cum actio sit idem simul cum potentia et essentia, Dei potentia non potest dici principium actionis, cum nihil sit principium sui ipsius, sed secundum rem et veritatem dicenda est principium rei factae seu effectus. Unde actio Dei, per

(1) Cf. S. THOM. I p. q. 25, a. 3; *Contra gent.* lib. II, cap. XXV; QQ. DD. De pot. q. 1, a. 3; cf. etiam quae diximus de possibilibus, pag. 196.

quam res extra se in esse producit, non est *formaliter*, sed solum *virtualiter* transiens, quatenus modo nobiliori et eminentiori efficit extra se res ab agente secundum esse distinctas, quae cum agente neque in specie neque in genere conveniunt, sed solummodo analogicam quamdam illius similitudinem participant.

Rursus cum Dei essentia dici nequeat relative ad aliquid extra se, eius actio quae cum ipsa identificatur non fundat realem relationem Dei ad creaturas; sed solum secundum rationem intelligibilem et modum significandi, eo quod creaturae realiter referantur ad Deum. Hinc potentia et actio verissime sunt in Deo; sed solum secundum modum significandi distinguuntur ab essentia, quacum unum idemque sunt secundum rem et veritatem. Deus verissime per suam potentiam et actionem est principium et causa rerum quas extra se efficit, sed ad eas refertur solummodo secundum rationem intelligibilem, ideoque relatio non vere est in ipso (1).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Oppon. 1.º Potentia est principium operationis. Atqui operatio Dei non habet principium, cum non differat ab eius essentia. Ergo in Deo non est potentia.

Resp. Dist. mai. Potentia est principium operationis, in creaturis, *Conc.* In Deo, *Subdist.* Est principium operationis, vere et realiter, *Neg.* Secundum modum significandi, *Conc.* et *Neg. cons.*

Explico. Difficultas a nobis iam praeoccupata fuit in declaratione divinae potentiae, ideoque solutio quam in forma dedimus satis per se intelligitur; nihilominus non erit supervacaneum huc transferre verba S. Thomae, quibus sic occurrit eidem difficultati: « Potentia in rebus creatis non solum est principium operationis, sed etiam effectus. Sic igitur in Deo salvatur ratio potentiae, quantum ad hoc quod est principium effectus; non autem quantum ad hoc quod est principium actionis, quae est divina essentia. Nisi forte secundum modum intelligendi, prout divina essentia, quae in se simpliciter praehabet quidquid perfectionis est in rebus creatis, potest intelligi et sub ratione actionis, et sub ratione potentiae; sicut etiam intelligitur et sub ratione suppositi habentis naturam, et sub ratione naturae. Sic igitur in Deo salvatur ratio potentiae, quantum ad hoc quod est principium effectus » (2).

(1) Cf. S. THOM. *Contra gent.* lib. II, cap. XIII.

(2) I p. q. 25, a. 1 ad 3; cf. etiam *QQ. DD. De pot.* q. 1, a. 1 ad 1.

Oppon. 2.º Sicut materia prima se habet ad actum, sic Deus, qui est primum agens, se habet ad potentiam. Atqui materia prima nullum habet actum. Ergo Deus nullam habet potentiam.

Resp. Dist. mai. Sicut se habet materia prima ad actum, sic Deus se habet ad potentiam, si agitur de potentia passiva, *Conc.* Si agitur de potentia activa, *Neg. Conc. min.* et *Contradist. cons.* Si quidem potentia activa non dividitur contra actum, sed fundatur in eo, quia unumquodque agit secundum quod est actu; unde si potentia est omnino activa et perfectissima, non distinguitur ab actu, nisi secundum rationem intelligibilem. Ex adverso potentia passiva dividitur contra actum, quia unumquodque patitur secundum quod est in potentia; et sic a Deo, qui est actus purus, excluditur solummodo potentia passiva, minime vero potentia activa.

Oppon. 3.º Deus est agens per intellectum et voluntatem. Atqui si res producit per intellectum et voluntatem, frustra ponitur potentia in Deo. Ergo in Deo non datur potentia.

Resp. Dist. mai. Deus est agens per intellectum et voluntatem, adiecta potentia, *Conc.* Exclusa potentia, *Neg. Contradist. min.*

Explico. Cum Deus non operetur quicquam extra se necessitate naturae, sed omnia efficiat arbitrio suae voluntatis, iure dicitur agere per intellectum et voluntatem, quia voluntas non fertur nisi in bonum cognitum et apprehensum ab intellectu. Hoc autem non impedit, quominus in Deo ponatur potentia, quia in operationibus liberis Dei, intellectus dirigit, voluntas imperat, et potentia exsequitur, licet intellectus, voluntas, et potentia Dei identificentur cum essentia. « Potentia, ait S. Thomas, non ponitur in Deo ut aliquid differens a scientia et voluntate, secundum rem; sed solum secundum rationem, in quantum scilicet potentia importat rationem principii exsequentis id quod voluntas imperat, et ad quod scientia dirigit. Quae tria Deo secundum idem conveniunt » (1). Quare, sicut ex eo quod Deus agat per essentiam, non negamus, Deum vere agere per intellectum et voluntatem, quae duo non differunt realiter ab essentia; sic vere etiam dicimus, Deum agere per potentiam, quae secundum rem et veritatem identificatur cum essentia, intellectu, et voluntate.

Oppon. 4.º Potentia activa est principium transmutandi aliud in quantum est aliud. Atqui huiusmodi principium imperfectionem includit. Ergo potentia activa non est in Deo.

Resp. Dist. mai. Potentia activa dicitur principium transmutandi aliud in quantum est aliud, et per hoc definitur potentia activa causae particularis et finitae, *Conc.* Et definitur potentia activa causae universalis et infinitae, *Neg. Contradist. min.* Principium transmutandi importat imperfectionem, si potest agere tum transmutando, tum effi-

(1) I p. loc. cit. ad 4.

ciendo totam substantiam rei quae est a principio, *Neg.* Si agit solum transmutando, *Conc. et Neg. cons.*

Explico. Definitio illa a Philosopho tradita (*Metaph.* lib. V, text. 17) declarat potentiam activam quae est in creaturis, quae cum non possint causare ens in quantum est ens; sed solummodo hoc ens vel tale ens, non agunt nisi transmutando, nempe educendo formas sive substantiales sive accidentales de potentia materiae vel subiecti, quod praesupponunt. Potentia autem Dei cum fundetur in esse, quod est actus purissimus et perfectionis infinitae, extenditur ad ens in quantum est ens; ideoque Deus potest agere tum transmutando, tum producendo totam substantiam effectus, nullo praesupposito subiecto. Unde potentia, quae est Dei propria, definitur per hoc quod sit principium totius esse rei quae ab ipsa producitur, ideoque est principium operationis in aliud, sicut in effectum productum, non sicut in materiam transmutatam (1).

Oppon. 5.º Quod agit per essentiam suam, non agit mediante potentia, quae se habet ut aliquid medium inter essentiam et operationem. Atqui Deus, cum sit primum agens, operatur per essentiam suam. Ergo in Deo non datur potentia.

Resp. Dist. mai. Quod est agens per essentiam, non operatur mediante potentia, quae sit realiter distincta ab essentia, *Conc.* Non agit mediante potentia, quae differat ab essentia secundum modum significandi, *Neg. Conc. min. et Neg. cons.*

Explico. Ex eo quod Deus sit agens per essentiam, non inferitur quod in ipso non sit potentia operativa; sed solum quod eius potentia quoad rem et veritatem sit idem cum essentia, a qua differt solummodo secundum rationem intelligibilem. Potentia quippe importat principium operationis, ideoque quidquid sit illud quod est principium agendi, dicitur potentia. Sic ipsa essentia divina secundum hoc quod est principium operationis, vocatur potentia, non quod potentia in Deo sit aliud ab essentia (2).

Oppon. 6.º Si in Deo daretur potentia, ipsa esset semper coniuncta actui, secus Deus agendo mutaretur. Atqui consequens est falsum, quia Deus operatur in tempore. Ergo et antecedens.

Resp. Dist. mai. Potentia Dei esset semper coniuncta actui, secundum quod actio ponit aliquid in agente, *Conc.* Esset semper coniuncta actui, secundum quod actio infert effectum seu passum, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.*

Explico. In operatione divina, quae producit creaturas, duo distinguenda sunt; nempe ipsa entitas actionis quae est in Deo, quaeque in ipso est ab aeterno, cum identificetur cum essentia; et illatio

(1) Cf. S. THOM. *QQ. DD. De pot.* q. 1, a. 1 ad 15.

(2) Cf. S. THOM. I *Sent. Dist.* 42, q. 1, a. 1 ad 2.

effectus seu passi quae dependet a libera Dei voluntate, quia Deus non agit ad extra necessitate naturae, sed ex arbitrio suae voluntatis. Iam vero actio, secundum primum respectum, semper coniuncta est cum potentia; minime vero, iuxta secundum respectum, cum Deus possit producere vel non producere creaturas, et eas producere in hac vel illa differentia temporis ex arbitratu suae potentissimae voluntatis. Immo praecise, quia actio divina est idem cum potentia et essentia Dei, ideoque solummodo virtualiter *transiens*, Deus potest, stante actione, impedire vel non impedire effectum, iuxta dispositionem suae sapientiae et arbitrium suae voluntatis. Quare sapienter huic difficultati sic occurrit S. Thomas: « Operatio sua est idem quod potentia sua secundum rem; et ideo non potest operationi suae potentia non esse coniuncta. Nec tamen semper consequitur effectus, quandocumque operatio est; quia operatio quodammodo regulatur voluntate et sapientia ordinante: unde effectus non sequitur nisi ad nutum voluntatis divinae, secundum cuius dispositionem ex operatione aeterna sequitur effectus temporalis » (1).

Oppon. 7.º Actio est melior potentia activa, quae ordinatur ad actionem tamquam ad finem, quia iuxta Philosophum (*Metaph.* lib. VI, text. 19), qualibet potentia melior est eius actus. Porro nihil est melius eo quod est in Deo, quia quidquid est in Deo, est ipse Deus. Ergo in Deo non est potentia.

Resp. Dist. mai. Actio est melior potentia activa, si ab ipsa realiter distinguitur, *Conc.* Si identificatur cum ipsa, *Neg. Conc. min. et Neg. cons.*

Oppon. 8.º Si in Deo ponitur potentia quae realiter identificatur cum essentia, tunc intellectui concipienti potentiam Dei, quae addit essentiae relationem principii, nihil correspondet in ipsa re. Atqui intellectus cui nihil in re correspondet est falsus. Ergo in Deo non est potentia.

Resp. Dist. mai. Si in Deo ponitur potentia, intellectui concipienti relationem principii additam essentiae nihil correspondet in re, immediate, *Conc.* Nihil correspondet in re, mediate, *Neg.*

Explico. Solutio huius difficultatis sic proponitur a S. Thoma: « Intellectui respondet aliquid in re dupliciter. Uno modo immediate, quando videlicet concipit formam rei alicuius extra animam existentis, ut hominis vel lapidis. Alio modo mediate, quando videlicet aliquid sequitur actum intelligendi, et intellectus reflexus supra ipsum considerat illud. Unde res respondet illi considerationi intellectus mediate, idest mediante intelligentia rei: verbi gratia, intellectus intelligit naturam animalis in homine, in equo, et multis aliis speciebus; ex hoc sequitur quod intelligit eam ut genus. Huic in-

(1) I *Sent.* loc. cit. ad 4.

tellectui quo intellectus intelligit genus, non respondet aliqua res extra immediate, quae sit genus; sed intelligentiae ex qua consequitur ista intentio, respondet aliqua res. Et similiter est de relatione principii, quam addit potentia supra essentiam; nam ei respondet aliquid in re mediate et non immediate. Intellectus enim noster intelligit creaturam cum aliqua relatione et dependentia ad Creatorem; et ex hoc ipso, quia non potest intelligere aliquid relatum alteri, nisi e contrario reintelligat relationem ex opposito, ideo intelligit in Deo quamdam relationem principii, quae consequitur modum intelligendi, et sic refertur ad rem mediate » (1).

ARTICULUS III.

AN MUNDUS SIT A DEO CREATUS (2).

QUAESTIO DEFINITUR. Demonstravimus in superiori articulo, in Deo admittendam esse activam potentiam, per quam aliis rebus a seipso diversis sit principium et causa essendi, et huiusmodi potentiam esse identificatam cum sua actione et essentia, ideoque perfectione infinitam. Iam vero potentia infinita, quae fundatur in ipso esse per se subsistenti, et identificatur cum sua actione, debet esse in agendo omnino independens a qualibet re sibi extranea, ideoque eius proprium est, nihil rei a se productae praesupponere ante suam operationem. Cum autem actio, quae nihil praesupponit rei, quae per ipsam efficitur, communiter dicatur creatio; consequenter in explicanda operatione per quam causa prima et universalis impertita est esse rebus omnibus a se diversis, de creatione disserendum nobis est, et determinanda propria et differentialis ratio istius operationis, quae in infinitum antevertit nobilitate et perfectione operationes causarum particularium, quae ipsius sunt participationes et similitudines quaedam omnino deficientes et dissimilares. Unde, sicut per alias perfectiones, quae vigent in creaturis visibilibus, progressi sumus ad ea divina attributa aliquantulum animo lustranda, quae in Deo habent esse permanentes, et dicuntur proprietates et perfectiones absolutae; sic per actiones quibus visibiles creaturae sunt aliis principium et causa essendi, removendo et negando imperfectiones, quae necessario reperiuntur in causalitate creaturarum, pervenimus ad cognitionem quamdam acquirendam illius perfectissimae actionis, quae ita propria est Dei gloriosi, ut eam communicare non possit cum creaturis.

(1) QQ. DD. De pot. q. 1, a. 1 ad 10.

(2) De creatione disserit S. THOMAS, 1 p. q. 44, 45; Contra gent. lib. II, cap. XV et seq.; QQ. DD. De pot. q. 3; 2 Sent. q. 1, a. 2.

Quid creatio? Creationis nomine generatim intelligitur: *Productio rei ex nihilo, idest ex nullo praesupposito subiecto*, et est illa efficiendi ratio, quae in re condenda nihil aliud praesupponit, nisi ipsius rei non repugnantiam, seu absolutam possibilitatem, seu potentiam obiectivam. Creatio sic declarata spectatur per ordinem ad terminum a quo. Verum spectari etiam potest per respectum ad terminum ad quem, et per respectum ad modum effectationis. Quatenus respicit terminum ad quem, dicitur: *Productio rei secundum totam sui substantiam*. Quatenus respicit modum effectationis, dicitur: *Productio entis in quantum est ens*. Ex dictis patet, creationem esse productionem, quae res secundum totam sui substantiam efficitur, nullo adhibito subiecto ex quo tamquam ex causa materiali fiat.

Requisita ad creationem. Ad rationem creationis duo potissimum, ex mente Aquinatis, necessaria sunt; nimirum 1) ut nihil praesupponat in re, quae dicitur creari; et in hoc sensu creatio differt ab aliis effectationibus, puta a generatione, alteratione, augmento. 2) Ut in re, quae creari dicitur, prius sit non esse, quam esse; non quidem prioritate temporis, cum non-esse non possit subici tempore, sed quadam prioritate naturae, quatenus res creata ab influenza causae superioris consecuta sit esse, quod ex se non habebat, et si sibi relinqueretur, iterum in non esse seu in nihilum relaberetur (1).

Secundum hos duos respectus creatio dicitur esse ex nihilo bifariam; nempe vel quia negat ordinem ad aliquid praeexistens, ut dicatur ex nihilo, idest non ex aliquo praeexistente; vel quia affirmat ordinem ad nihil praeexistens, ut dicatur ex nihilo esse, quia res creata prius habet non esse, quam esse. Hic rerum delectus sic declaratur a S. Thoma: « Cum dicitur aliquid ex nihilo fieri, haec praepositio *ex* non designat causam materialem, sed ordinem tantum; sicut cum dicitur: *Ex mane fit meridies*, idest post mane fit meridies. Sed intelligendum est, quod haec praepositio *ex* potest includere negationem importatam per hoc quod dico *nihil*, vel includi ab ea. Si primo modo, tunc ordo remanet affirmatus, et ostenditur ordo eius quod est ad non esse praecedens. Si vero negatio includat praepositionem, tunc ordo negatur, et est sensus: *Fit ex nihilo*, idest non fit ex aliquo, sicut si dicatur: iste de nihilo loquitur... Primo modo haec praepositio *ex* importat ordinem: secundo modo importat habitudinem causae materialis, quae negatur » (2).

Creatio non est mutatio. Ex tradita definitione creationis facili negotio eruitur, in creatione minime reperiri veri nominis mutationem, neque veram successionem, cum in ea desit subiectum motus et mutationis; nam mutatio tunc locum habet, cum aliquid idem aliter se

(1) Cf. S. THOM. 2 Sent. Dist. 1, q. 1, a. 2.

(2) 1 p. q. 45, a. 1 ad 3.